

Radek Baborák

„Hudba je svět, který léčí a smiřuje“

Když o něm píší, že je nejlepším hornistou na světě, nemá to rád. Umění není sport, nehodnotí se na body, na sekundy, nesestavují se v něm tabulky. Že ale pardubický rodák Radek Baborák, ročník 1976, patří mezi „hrstku vyvolených“, rozuměj naprostou globální elitu mezi hráči na lesní roh na světě, je nezpochybnitelné. Ověřitelné nejen poslechem jeho hry, v níž se podivuhodně snoubí samozřejmá technika s měkkým, citovým tónem a zároveň zvláštním nadhledem, uvolněností, až rozšafností. Rovněž však – v nejednom případě – s osobitým, objevným výběrem repertoáru, zaznamenaným na mnoha nahrávkách.

TEXT: JIŘÍ VEJVODA, FOTO: TEREZA Z DAVLE

K dispozici je též bezpočet faktů, které Radkovu jedinečnost dokládají. Přestože na lesní roh začal hrát „až“ v osmi letech, už o pouhé čtyři roky později, v osmaosmdesátém, zvítězil v Mezinárodní rozhlasové soutěži mladých hudebníků Concertino Praga. Jako čtrnáctiletý se stal roku 1990 laureátem Mezinárodní hudební soutěže Pražského jara, v osmnácti pak vítězem rozhlasové soutěže ARD v Mnichově. Souběžně mu bylo – výjimečně bez konkurzu – nabídnuto místo prvního hornisty v České filharmonii, odkud po dvou letech přesídlil na židli sólohornisty v Mnichovské filharmonii. A pak, v roce 2003, přišel vrchol Baborákova orchestrálního působení: na dalších sedm let se stal sólohornistou Berlínských filharmonií. Podobně jako o něm se také o nich říká, že jsou

jedním z nejlepších, ne-li nejlepším symfonickým tělesem na světě. Kruh jako by se uzavřel...

Nikoli ovšem pro muže Baborákovy povahy, který netouží po klidu na teplém místě, nýbrž vnímá hudbu – a svoji kariéru v ní – jako okouzující dobrodružství v nekonečném světě tónů.

Radku, na pódiích jsme se setkali častokrát – naposled při Novoročním koncertě České filharmonie v Rudolfinu. Jak známo, ve svobodném povolání, do něhož ses před tuctem let vrátil, „se nestůně“. Stalo se ti přesto někdy, že jsi musel koncert odříct?

Odjakživa dělám vše pro to, aby to nastalo. Jednou se mi přesto podařilo zlomit si zápěstí pravé ruky, což je pro

hornistu velká patálie, protože tou pracuje v takzvaném roztrubu, v korpusu nástroje. Za týden jsem měl odlétat na turné do Japonska... Co s tím? Riskl jsem to, vědom si skutečnosti, že na místě budu mít před prvním vystoupením ještě pár dnů volna na aklimatizaci. A tak jsem odletěl i se sádrou na ruce. Na místě jsem se vypravil do železářství a navždy si budu pamatovat, jak se japonsky řeknou velké nůžky: hasami. Těmi jsem sádro rozstříhl, sejmul ji – a nějak jsem to všechno zvládl.

Svojí svéráznou, často prý cílevědomě zatvrdelou povahou je tento skvělý hudebník proslulý. Při setkání nad kávou hovoří rozvážně, tiše, příjemně – ale dovedu si představit, že se jindy a jinde dovede jaksepatří zatvrdit. A jít si za svým,

jakkoli to může mnoha lidem připadat zvláštní, ne-li nepochopitelné.

Nemohu se nevrátit k okamžiku ve tvé kariéře, který mi připadá klíčový pro pochopení tvých hudebních snah, tvého směřování. Být sólohornistou v orchestru Berlínských filharmonií je přece to, co nazýváme dream job, práce snů. Ty sis ji užil – a pak jsi dobrovolně odešel. Co tě k tomu vedlo? A nelituješ?

Začnu od konce. Rozhodně nelituji, protože mám volné ruce k tomu, abych rozvíjel nejrůznější projekty, domácí i zahraniční. A nebýt covidu, který poslední dva roky hatí, co může, měl bych práce a zakázek nad hlavu. Můj odchod od Berliňanů nebyl dílem okamžiku, ale delšího uvažování. A vedlo mě k němu několik důvodů.

Ano, v Berlíně má člověk pěkný plat a může setrvat ve špičkovém orchestru s vysokou prestiží třeba až do penze. Tak to ostatně vnímají němečtí kolegové, zvláště když žijí přímo ve městě či nedaleko. Pro ty je to opravdu dream job. Jiné je to ovšem pro cizince, kterých je mezi Berlínskými filharmoniky celá řada. Já jsem například žil v německém hlavním městě s rodinou, mé ženě Hance se tam narodily naše dvě dcery, starší se blížil zápis do školy – a vznikly úvahy, co s tím, jak dál. To byl jeden moment. Druhým byla moje, řekněme, psychická únava, určité opotřebení z role orchestrálního hráče, byť sólového. Z rutiny, kterou činnost ve velkém soukolí po čase nezbytně přináší. Když jsem ovšem svůj úmysl odejít zveřejnil, vyvolalo to napětí mezi dalšími cizinci v orchestru, někteří to brali málem jako zradu. Ale já i moje rodina jsme se těšili domů na Spořilov, do domku, který jsme si upravili a rozšířili, takže nám tu nic neschází.

Rozumím a chápu. Přesto – co se profesního uplatnění týká, šel jsi takzvaně do prázdna? Spoléhal jsi na své renomé a svoji kreativitu, nebo ses upsal některé z hrstky nejprestižnějších hudebních agentur, aby o tebe a tvoji sólovou kariéru pečovala?

Když jsem ovšem svůj úmysl odejít zveřejnil, vyvolalo to napětí mezi dalšími cizinci v orchestru, někteří to brali málem jako zradu.

Ptáš se logicky, jenže v mém případě to nebylo možné.

Jak to?

Jistě znáš skvělou londýnskou agenturu Harrison and Parrott, v jejíž „stáji“ jsou zaparkovány mnohé z nejlepších

interpretačních osobností klasické hudby současnosti. Když jsem ale svůj případ s panem Parrottem probíral, odpověděl mi na rovinu: „Víte, na ty vaše různorodé plány, týkající se účinkování sólově s orchestry, s komorními seskupeními i v čele vlastních ansámbľů, bych musel v agentuře vyčlenit tři podřízené... Aby se každý z nich staral o ten či onen segment vaší činnosti. A to, jak jistě uznáte, udělat nemohu. Takhle se kariéra obvykle nedělá.“ To jsem uznal. A došlo mi, že tudy cesta nevede a musím se o sebe a o své plány, o své představy postarat sám.

Naštěstí tou dobou už Radek Baborák nebyl na vrcholcích světové klasiky nováčkem. Získal – a nadále získává – zkušenosti z působení pod taktovkou nejproslulejších dirigentů: zcela namátkou Simona Rattlea, Daniela Barenboima nebo Seijho Ozawy, s nímž začal spolupracovat při zahajovacím ceremoniálu Zimních olympijských her 1998 v Naganu.

A dočkal se poté i zážitků v podobě sdíleného dirigování, kdy si s ním letitý mistr na koncertech předával taktovku – jeden řídil první polovinu, druhý se ujal taktovky po přestávce. Též výčet Baborákových kolegů z mezinárodních komorních sestav bere dech. Jsou mezi nimi nestor světového klavíru sir András Schiff, neméně skvostný mistr kláves Yefim Bronfman, ale také houslista Julian Rachlin nebo pěvec Ian Bostridge.

Během posledních let jsi kromě toho, že přednášíš a učíš po celém světě od Japonska po Švýcarsko a koncertuješ s výtečnými orchestry, vytvořil systém vlastních komorních těles, který mi připomíná části kosmické rakety. Něco je odpalovací rampou, z níž se na cestu vydávají další komponenty...

I tak se to možná dá říct. A souvisí to samozřejmě s repertoárem, s jeho šíří, které se věnuji, ale také s jeho relativně úzkým profilem, který světová hudební literatura pro lesní roh nabízí. Takže je nutné hledat nové cesty, zaměřovat se na objevné úpravy, na transkripce. Jakýmsi základem je Baborák Ensemble, vlastně seskupení čítající lesní roh a smyčcové kvarteto. Jenomže to mi nestačilo. Postupně jsem začal do souboru přiřazovat další nástroje – basklarinet, klavír, harfu, další lesní rohy. A to umožnilo rozšířit repertoár směrem „ven z klasiky“, k překračování hudebních hranic. K osobitému crossoveru. Vznikla tak odnož původního seskupení, nazvaná Orchestrina, která interpretuje například skladby proslulého hráče na bandoneon Ástora Piazzolly. Ale taky Itala Nina Roty nebo George Gershwin. Na transkripčních se podílejí například přátelé – František Šterbák, Ondřej Brousek, Miloš Bok, Václav Krahulík, Tomáš Ille. A některých se ujímám já sám.

Na jaký nástroj hraješ a proč? U lesních rohů asi neplatí to, co třeba u houslí – že nejvíc ceněný je nástroj starý dvě stě, tři sta let...

To určitě ne, už vzhledem k odlišnému materiálu, ze kterého jsou rohy vyráběny. Například se ztratí jiskra v tónu, kvalita plechu jakoby vyšumí, nástroj

Radek Baborák s Das Berlin Symphonie Orchestra

zní tupě... Takže lepší jsou současné nástroje. Ovšem ne ledasjaké. Mně osud přihrál v době, kdy jsem odcházel od Berlínských filharmoniků, muže s podobným osudem. Samozřejmě v jeho oboru. Do jisté doby byl Dietmar Dürk zaměstnán u velkého výrobce, kde tvůrčího člověka začne po čase unavovat například to, že je vyčleněn pouze na práci týkající se jedné, stále stejné části lesního rohu. Toužil nepracovat sériově, což navíc nezbytně omezuje výslednou kvalitu. Rozhodl se – tak jako tehdy já – „udělat se sám pro sebe“, vytvářet limitované série, pracovat takřka na koleně. A já nejenže na jeho nástroje hraji, ale stal jsem se jeho „továrním jezdcem“, testuji vyrobené kousky, a pokud jsou

špičkové, opatřím je značkou nejvyšší kvality.

Jako by to vše nestačilo, Radek Baborák nedávno oficiálně ukotvil svou letitou snahu o dirigování. Poté, co nejen doma, ale s velkým ohlasem například v Japonsku pozdvihl opakovaně taktovku v čele různých uskupení a orchestrů, se počínaje zářím 2021 stal šéfdirigentem Západočeského symfonického orchestru. A má s ním velké plány, které mohou udivit jen toho, kdo neslyšel například hned jeho inaugurační koncert anebo poté vánoční. Těleso, doplněné o několik hostujících osobností typu houslisty Dalibora Karvaye, hrálo jako z partesu. Však také nový šéfdirigent přichází

s promyšlenou koncepcí, jak jednotlivé skladby uchopit, dá si záležet na nácviku a při vystoupení svými gesty, svým „jazykem těla“, vlévá do hudebnic a hudebníků energii, štávu.

Předpokládám, že když jsi jako orchestrální sólohornista hrál pod slavnými mistry taktovky a hýčkal v sobě záměr vydat se jednou i jejich cestou, tak jsi je při jejich práci bedlivě pozoroval. Dá se říct, co jsi odkoukal?

Co si budeme povídat, hornové party v orchestru zpravidla neoplývají tisícovkami not. Takže jsem měl čas nejen na dílčí rošťárny, kdy jsem se třeba na chvíli přidal k dalším nástrojům v místech, kde

to lesní roh neměl v partituru předepsáno, a čekal jsem, co na to dirigent – jestli si toho hned všimne, a nechá to být, nebo mě pobaveně pokárá. Hlavně jsem ale sledoval, jak si počínají. Na zkouškách i během vystoupení. Jak dokážou zhmotnit svoji představu o pojetí té či oné skladby, jak přimějí stohlavé těleso k tomu, aby hrálo tak, jak si dirigent zamanol. Stačí málo – a zkušení hráči v orchestru poznají, která bije: „Tenthle jde za kariérou a odehráli bychom to i bez něj, zato ten předchodí, to byla osobnost, ten věděl, co chce...“

Jak ses vlastně v čele Západočeského symfonického orchestru ocitl a co s ním chceš za čtyři roky svého úvazku dokázat?

Je to poměrně dlouhodobá historie. Asi před pěti lety jsem potřeboval pomoc, když mě čekala spolupráce se Seijim Ozawou na jeho významném jubilejním koncertu, kde byla na programu Beethovenova Devátá. Potřeboval jsem si ověřit, zda to zvládnu. Požádal jsem proto dávného kolegu, výborného fagotistu a ředitele zmíněného orchestru Milana Muzikáře, zda by mi umožnil skladbu s nimi nastudovat a provést. Vyhověl mi tehdy poprvé, ale nikoli naposled – a tak vlastně docela logicky došlo časem k nabídce, abych se tělesa ujal nastalo. Veškerá úskalí si uvědomuji. Na jedné straně se jedná o orchestr s úctyhodnou tradicí, který loni oslavil neskutečných dvě stě let existence. Třináctitisícové Mariánské Lázně jsou možná nejmenším městem na světě s vlastním symfonickým orchestrem. Zároveň to ale znamená, že místní publikum je nepočetné a násobené náhodnými diváky z řad lázeňských hostů, kteří možná navštívili koncert klasické hudby poprvé. Vytvářet ambiciózní dramaturgii je proto oříšek. Svěráznou kapitolu představuje rozpočet, i když město se k nám chová shovívavě. Máme s ředitelem Muzikářem v úmyslu získat též přeshraniční zdroje z Bavorska, i když víme, že to leckdy může být společensky citlivé. Ale rozvíjíme letní festival Živé pohraničí, Lebendes Grenzland, s jeho podtitulem mluvícím za vše – hudba léčí a smiřuje.

O tobě je známo, že se vymezuješ proti hudebním soutěžím. Jakou máš tedy začínající umělec šanci prosadit se a dát o sobě vědět?

V rámci mých edukačních aktivit jsem se stal patronem projektu Showcase, takového „pódia mladých“, do kterého se mladí muzikanti mohou hlásit a bude jim dána příležitost předvést to nejlepší, co umí, v rámci tří dnů na festivalu Dvořákova Praha. Přehlídka je určená pro instrumentalisty, skladatele i zajímavé hudební projekty.

Tvoje kariéra hráče na lesní roh, ale také už i dirigenta je fascinující. Umíš si nicméně představit, že bys někdy hudbu pověsil na hřebík?

Ano, umím si představit leccos. Ale zároveň si uvědomuji, co všechno jsem v hudbě ještě nepoznal, kolik nádherných partitur jsem nestihl prostudovat. Zanedlouho tomu bude čtyřicet let, co jsem jako desetiletý poprvé veřejně vystoupil s Komorní filharmonií Pardubice. Ale pořád mám co objevovat, protože svět hudby je nekonečný. ☒